

AYDIN VİLAYETİ'NDE MEYDANA GELEN ADLÎ VAKALAR VE BU VAKALARA KARIŞAN SUÇLULARA DAİR BAZI SAYISAL VERİLER (1876-1880)

Adem KORKMAZ*

Öz

Tanzimat döneminde (1839-1876) hemen hemen her alanda olduğu gibi hukuk sisteminde de Batı hukuku kaynaklı ıslahat hareketlerine girilmiştir. Bir yandan İslam hukukuna göre yargılama yapan şer'iyeh mahkemeleri varlığını devam ettirirken bir yandan da yeni kanunlar çıkarılarak bu kanunlara göre yargılama yapacak Nizamiye mahkemeleri kurulmuştur. İşte bu makalede, Nizamiye mahkemelerine yansıdığı kadarıyla 1876-1880 yılları arasında Aydın Vilayeti'nde meydana gelen adli vakalar ele alınmıştır. Bu kapsamda adam öldürme, hırsızlık, gasp, tecavüz ve eşkıyalık gibi suçlar ve bu suçlara karışanlara dair bazı istatistikî bilgilere yer verilmiştir. Yine mahkemesi tamamlanan davalardan yola çıkılarak hangi suça ne kadar ceza verildiği de ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aydın Vilayeti, Suç, Ceza, Mahkeme, Mahkûm.

Abstract

JUDICIAL CASES IN AYDIN PROVINCE AND SOME NUMERICAL DATA ON CRIMINALS INVOLVED IN THESE CASES (1876-1880)

In the Tanzimat Era (1839-1879), reform movements with a Western approach were undertaken in the judicial system as in almost all areas in Turkey. While the religious courts (Şer'iyeh mahkemeleri), which conduct their trials according to the Islamic Law, continued to exist, civil courts (Nizamiye mahkemeleri) that would have their trials conducted according to newly enacted laws, were also established. In this article, judicial cases in Aydın Province between 1876 and 1880 are analyzed as they were recorded in civil courts. In this regard, varied statistical information on crimes such as murder, theft, hijacking, rape and banditry and on those who were involved in these crimes is provided. Additionally, for the cases in which the trials were completed, punishments are shown for the respective crimes.

Keywords: Aydın Province, Crime, Punishment, Court, Convict.

* Dr. Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü;
ademkorkmaz57@gmail.com.

Giriş

Bazı iç ve dış gelişmelerin etkisiyle ve de devleti çöküşten kurtarmak amacıyla büyük ölçüde Sultan II. Mahmud döneminde başlayan yenileşme ve islahat hareketleri, 1839'da Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte ileri bir aşamaya geçmiştir. Tanzimat döneminde (1839-1876) idârî, mâlî, askerî ve eğitim gibi hemen hemen her alanda batılılaşma hareketlerine girişilmiştir. Bunlardan biri de hukuk sisteminde olmuştur¹. Bir taraftan şer'î ve örfî kanunlara göre yargılama yapan şer'îyye mahkemeleri, yetki alanları daraltılmakla birlikte, varlığını devam ettiren bir taraftan da yeni kanunlar çıkarılarak bu kanunlara göre yargılama yapacak Nizamiye mahkemeleri kurulmuştur.

Tanzimat Fermanı'nın getirdiği can, mal, “ırz ve namus” güvenliği, kanun önünde herkesin eşitliği, âdil ve alenî yargılama gibi temel haklara yönelik ilkerin bir sonucu olarak 1840, 1851 ve 1858 tarihlerinde 3 defa ceza kanunnamesi çıkarılmıştır. Bunlardan en önemlisi olan ve 1810 Fransız Ceza Kanunundan büyük ölçüde istifade edilerek hazırlanan 1858 Ceza Kanunnamesi, çeşitli tarihlerde birtakım düzenlemelerle birlikte Cumhuriyet dönemine kadar yürürlükte kalmıştır.

Batı hukuk tekniği ile hazırlanan bu kanunların uygulanması için yeni mahkemelerin kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur². Ancak, taşrada, 1840'tan 1864 yılına kadar, yeni mahkemeler kurulmak yerine yukarıda bahsedilen kanunlara göre yargılama görevi, idârî ve mâlî görevleri de bulunan muhassılık meclisleri (1840), memleket meclisleri (1842), eyalet ve sancak meclisleri (1849) gibi birbirinin devamı olan meclisler vasıtasıyla yürütülmüştür. 1864'te ilan edilen vilayet nizamnamesi ile kaza, sancak ve vilayet merkezlerinde sadece yargılama işiyle meşgul olacak hukukî meclisler oluşturulmuştur. Nizamiye mahkemeleri olarak tanımlanan bu meclislerle ilgili olarak 1870, 1872 ve 1879'da ve 1924'e kadar olan süreçte birtakım düzenlemeler daha yapılmıştır³.

İşte bu makalede nizamiye mahkemelerine yansıdığı kadarıyla Aydın Vilayeti'nde 1876-1880 yılları arasında meydana gelen adlî vakalar ve bu vakalara karışan suçlular hakkında bazı istatistikî bilgilere yer verilecektir.

Bu dönemde, merkezi İzmir olan Aydın Vilayeti; İzmir, Aydın, Saruhan ve

¹ A. Cevad Eren, “Tanzimat”, *İA*, XI, 709-765.

² Aydın Yetkin, “Osmanlı Devleti'nde Hukuk Devletinin Gelişim Süreci”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VI/24 (Kış 2013), 398-399, 401-405, 411-412.

³ M. Macit Kenanoğlu, “Nizâmiye Mahkemeleri”, *DİA*, XXXIII, 185-188.

Menteşe sancaklarından meydana geliyordu⁴. 1881/82-1893 Osmanlı genel nüfus sayımına göre Aydın Vilayeti'nin nüfusu 1.410.424 kişiydi. Bunun 1.119.323'ü Müslüman, 196.558'i Rum, 22.153'ü Yahudi, 14.140'ı Ermeni ve 55.744'ü yabancı uyruklu idi. Yine vilayette çok az sayıda Latin, Katolik, Protestan ve Bulgar da yaşıyordu⁵.

Aydın Vilayeti İdârî Taksimâtı ⁶	
Sancak	Kaza (K.) ve Nahiyeler (N.)
İzmir Sancağı	Nefs-i İzmir K., Kuşadası K., Ma'a Torbalı Tiryanda N., Karaburun N., Seferihisar K., Bornova N., Nif N., Seydiköy N. ⁷ , Ödemiş K., Birgi N., Balyanbolu N., Tire K., Bayındır K., Urla K., Menemen K., Foçateyn K., Çeşme K., Alaçatı N.
Aydın Sancağı	Aydın, İneâbad N., Sobuca N., Köşk N., Çine N., Karahayıt N., Denizli K., Sarayköy N., Honaz N., Nazilli K., Karacasu N., Kuyucak N., Sultanhisar, İnce N., Bozdoğan K., Yenipazar N., Buldan K., Güney N., Söke K., Balat N.
Saruhan Sancağı	Manisa, Palamut N., Alaşehir K., İnegöl N., Akhisar K., Demirci K., Gördes K., Borlu N., Kırkağaç K., Gelembel N., Salihli K., Adala N., Turgudlu K., Ilıca N., Dağmarmarası N., Eşme K., Güre N., Kula K., Selendi N., Bergama K., Nevâhî-i Bergama, Ilıca-i Bergama N., Ayazmend N., Çandarlı N., Kozak N., Dikili N., Soma K.
Menteşe Sancağı	Muğla, Ula N., Tavas K., Milas K., Bodrum K., Meğri K., Marmaris K., Köyceğiz K., Bozüyük K.

Bu dönemde Aydın Vilayeti'nde Sabri (1876-78) ve Hamdi (1878-80) paşalar valilik görevinde bulunmuştur⁸. Hamdi Paşa'dan sonra valiliğe 4 Ağustos 1880'de Suriye Valisi Midhat Paşa getirilmiştir⁹. Göreve başlar başlamaz Midhat Paşa'ya vilayetin nüfus, suç, doğum ve ölüm miktarı, ölüm sebepleri, emlak ve arazi sahiplerinin tespiti gibi konularda bilgi toplanarak İstanbul'a bildirilmesi emri verilmiştir¹⁰.

⁴ *Salnâme-i Vilâyet-i Aydın*, Sene 1298, Def'a 3, s. 117- 174.

⁵ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010, s. 258-260, 310-311.

⁶ *Salnâme-i Vilâyet-i Aydın*, Sene 1298, Def'a 3, s. 117- 174, 178.

⁷ Bornova, Nif ve Seydiköy doğrudan vilayet merkezine bağlıydı.

⁸ *Salnâme-i Vilâyet-i Aydın*, Sene 1298, Def'a 3, s. 55.

⁹ BOA, İ.DH, 65431, 27 Şaban 1297 (4 Ağustos 1880).

¹⁰ BOA, Y.EE, 40/97, 18 Ağustos 1296 (30 Ağustos 1880); 147/52, 18 Ağustos 1296 (30 Ağustos 1880).

Bu emir gereği 22 Ağustos 1876-16 Eylül 1880 tarihleri arasında Aydın Vilayeti'nde meydana gelen suçlar ve bu suçlardan dolayı mahkûm, müttehem ve maznun durumunda bulunan şahıslara dair Aydın, İzmir, Saruhan ve Menteşe sancakları nizamiye mahkemeleri tarafından bir defter/liste hazırlanarak Midhat Paşa'nın yazısıyla Mâbeyn-i Hümâyûn'a sunulmuştur¹¹.

Makalenin de ana kaynağını oluşturan ve 37 sayfadan meydana gelen listede yukarıda belirtilen tarih aralığında Aydın Vilayeti'nde işledikleri suçlardan dolayı mahkûm, zanlı ve müttehem durumundaki şahıslar isim isim belirtilmiştir. Bu kişilerin işledikleri suçlar ise bazen mağdurların ismi verilerek bazen de sadece suçun mahiyeti belirtilerek yazılmıştır. Dolayısıyla isimlerden yola çıkılarak suça karışanların tamamının cinsiyet ve milliyetlerinin tespiti yapılabilmektedir. Ancak mağdurların tamamı için böyle bir tespitle bulunmak mümkün değildir. Yine suçların işlendiği yıllar belirtilmemiş, 1876-1880 tarih aralığı verilmiştir. Bu nedenle meydana gelen adlî vakaların yıllara göre dağılımı da yapılamamaktadır.

Aydın Vilayeti'nde Meydana Gelen Adlî Vakalar

1876-1880 tarihleri arasında Aydın Vilayeti'nde meydana gelen suçlar ve suça karışanlar, mahkemesi tamamlanan ve mahkeme aşamasına gelmiş olanlar olmak üzere iki kısımda incelenecektir.

1. Mahkemesi Tamamlananlar

Aydın Vilayeti'nde, 1876-1880 tarihleri arasında, işledikleri suçlardan dolayı mahkemeye çıkarılan 225 kişi çeşitli cezalara çarptırılarak hapishanelere konulmuştur. Bu zaman aralığında, bunlardan 7'si firar etmiş, 3'ü firar ederken kolluk kuvvetlerince öldürülmüş ve 4'ü hapishanede vefat etmiştir. Ceza müddetlerini tamamlayan 10 mahkûm da salıverilmiştir.

Mahkûmların profillerine bakıldığında 225 mahkûmdan biri kadın olmak üzere 152'sinin Müslüman, 70'inin Hıristiyan ve 1'inin Yahudi olduğu görölmektedir. Birer kişi de İtalyan ve Yunan uyrukludur.

Vilayetin nüfusu göz önüne alındığında, mahkemesi tamamlananlar içinde Hıristiyan tebaanın daha çok suça karıştığı açıkça fark edilmektedir. Bunların gasb, hırsızlık, kalpazanlık ve hileli iflas gibi maddî içerikli suçlarda ön planda oldukları gözlemlenmiştir.

¹¹ BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 3, 10 Eylül 1296 (22 Eylül 1880).

AYDIN VİLAYETİ'NDE MEYDANA GELEN ADLÎ VAKALAR

Suçların türleri ve faillerinin milliyetlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Suç ve Failler ¹²								
Suçlar	Vaka Sayısı	Failler						Fail Toplam
		Müs.		Hır.	Yah.	İtal.	Yun.	
		Erk.	Kad.	Erk.	Erk.	Erk.	Erk.	
Adam Öldürme	70	59	1	13	1	-	-	74
Adam Öl. Yardım	14	18	-	1	-	-	-	19
Hırsızlık	27	22	-	15	-	-	-	37
Hırsızlık Şebekesi	3	-	-	13	-	-	-	13
Hırsızlığa Teşebbüs	2	-	-	2	-	-	-	2
Gasb	13	14	-	11	-	-	-	25
Tecavüz	12	23	-	1	-	-	-	24
Tecavüz (Erkeğe)	1	3	-	-	-	-	-	3
Eşkıyalık	7	9	-	6	-	-	-	15
Kalpazanlık	2	-	-	4	-	-	-	4
Hileli İflas	1	-	-	3	-	-	-	3
Yaralama	4	1	-	1	-	-	1	3
Orman Yakmak	1	1	-	-	-	-	-	1
Yataklık	1	-	-	-	-	1	-	1
Hane Basmak	1	1	-	-	-	-	-	1
Toplam	159	151	1	70	1	1	1	225
Müs.=Müslüman; Hır.=Hristiyan; Yah.=Yahudi; İtal.=İtalyalı; Yun.=Yunan; Erk.=Erkek; Kad.=Kadın.								

İncelemeye konu olan dönemde 1858 Ceza Kanunnamesi yürürlükteydi. Buna göre suçlar; cinayet, cünha ve kabahat olmak üzere üçe taksim edilmişti. Ceza türü ve süresine göre yapılan bu tasnifte, cezası idam, müebbet veya muvakkat kürek, kalebentlik, sürgün, memuriyetten mahrumiyet, medeni haklardan yoksun bırakma olan suçlar “cinayet”ti. Hapis, sürgün, memuriyetten uzaklaştır-

¹² BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 2, s.1, Lef 1, s. 1-6.

ma ve para cezaları öngörülen suçlar ‘‘cünha’’ kapsamında’ydu. Bir günden bir haftaya kadar hapis ile 100 kuruş’a kadar para cezası gerektiren suçlar da ‘‘kabahat’’ olarak tanımlanmıştı¹³.

Yine aynı kanunnamede hapis cezası, âdi ve ‘‘mevsuf’’ olarak ikiye ayrılmıştı. 1 gün ile 3 sene arasındaki hapis cezaları âdi hapis cezası; 3 ile 15 yıl arasındaki hapis cezaları ise kürek ve kalebentlik olarak belirtilmiş¹⁴.

Elimizdeki arşiv belgesinde Aydın Vilayeti’nde yargılanması tamamlanan suçlara idam ve kürek cezası (3-15 yıl hapis) verildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu suçlar ‘‘cinayet’’ ve ‘‘cünha’’ kapsamındadır. ‘‘Kabahat’’ kapsamındaki suçlar burada yer almamıştır.

a. Adam Öldürmek (Katil): Osmanlı hukukunda katl olayı ‘‘kasıt’’ unsuruna göre çeşitli sınıflara ayrılmış ve cezaların ağırlığı da buna göre belirlenmiştir¹⁵. Elimizdeki listede ise bu suç, ‘‘ta‘ammüden katl’’ (planlayarak öldürme), ‘‘mingayr-ı ta‘ammüden katl’’ (plansız öldürme) ve ‘‘darben katl’’¹⁶ (vurarak, döverek öldürme) şeklinde geçmektedir. Bazen de maktulün ismiyle birlikte yalnızca katl olayı zikredilmekte, olayın ne tür bir katl olduğu belirtilmemektedir. Planlı adam öldürmelere idam, plansız öldürmeye de genellikle 15 yıl kürek cezası verildiği görülmektedir. Kazayla ve ‘‘darben’’ öldürmelerde ise ceza miktarının daha da düştüğü gözlemlenmiştir. Burada dikkat çeken husus ise kız kardeşi Hadice’yi ‘‘katleden’’ Tırnovalı Mehmed’e 3 yıl 9 ay kürek cezası verilirken yine kız kardeşi

¹³ Fatih Öztop, ‘‘Suç Cetvellerine Göre Osmanlı Devletinde ‘‘Adam Öldürme’’ Suçu: Aydın Vilayeti Örneği (1908-1916)’’, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (TİDSAD)*, sayı 3 (Haziran 2015), s. 76.

¹⁴ Mustafa Avcı, ‘‘Osmanlı Uygulamasında İnfazı Özellik Gösteren Hapis Türleri: Kalebentlik, Kürek ve Prangabentlik’’, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, I/1 (2002), <http://dergipark.gov.tr/esosder/issue/6115/82065>.

¹⁵ Fatih Öztop, *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Sosyal Yapı ve Adli Vaziyet (1908-1916)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dursun Gök, Konya 2014, s. 78.

¹⁶ ‘‘Planlayarak adam öldürme: Bir kimseyi önceden planlayarak öldürmeyi ifade eder. Kesin bir öldürme kasıtı vardır. Pusu kurarak öldürme, suikast düzenleme, zehirleme gibi öldürmeler bu tasnif içerisinde yer alır.

Planlamadan adam öldürme: Bu tip öldürmeler, bir kişiyi önceden planlamadan öldürmeyi ifade etmesine karşın katil, öldürme amacını taşımaktadır. Yani, kazaen öldürmeler bu tanım içerisinde yer almaz. Mesela, meyhanede çıkan bir tartışma sonucu, bir anlık öfke ve sinirle tartıştığı kişiyi kalbinden bıçaklayarak öldüren kişi bu suçla yargılanır.

Kazaen ve darben öldürme: Bu tür öldürme vakalarında, failin öldürmek gibi bir amacı yoktur ancak, bir kazaya sebebiyet vermek suretiyle yahut maktule karşı (normal şartlarda) öldürücü olmayan bir darp nedeniyle ölümüne sebep olmak durumlarını ifade etmektedir’’. (Öztop, a.g.t., s. 78-79).

Ayşe'yi "katleden" Adalıoğlu Arif'e 15 yıl kürek cezası verilmiş olmasıdır. Verilen cezalara bakıldığında Tırnovalı Mehmed'in kız kardeşini darben veya kazaen öldürdüğü anlaşılmaktadır. Ancak bu husus açıkça belirtilmemiş, her iki olayda da mahkûmun ismi verildikten sonra "kız kardeşi Hadice'yi/Ayşe'yi katlettiği" ibaresiyle yetinilmiştir.

Bu dönemde adam öldürmek suçundan 74 kişi mahkûm edilmiştir. Bunlardan biri, Müslüman bir kadındır. Darben katl suçunu işlemiş ve 5 yıl kürek cezası almıştır. Bu suçtan 9 kişi idama mahkum edilmiş, 60 kişi 15 yıl ceza almış, geriye kalan 4 kişi ise 3 yıl 9 ay ile 13 yıl arası değişen sürelerle cezalandırılmışlardır. Cinayete kurban gidenlerin sayısı ise 70'tir.

b. Adam Öldürmeğe Yardım Etmek: Bu suç listede "mu'în-i kâtil" ve "mu'âvenet-i katl" şeklinde belirtilmiştir. Bu suçu işleyen toplam 19 kişi 3-8 yıl arasında değişen cezalara çarptırılmıştır.

c. Hırsızlık: Bu suç listede "sirkat" ve "sirkat kumpanyası" şeklinde yer almıştır. Örgütlü suç olması sebebiyle "Sirkat kumpanyası"na (hırsızlık şebekesi) normal hırsızlıktan daha fazla ceza verildiği görülmektedir. Normal hırsızlıktan hüküm giyen 37 kişi 3-7 yıl; hırsızlık şebekesinden mahkum olan 13 kişi ise 5-10 yıl arasında değişen müddetlerle cezalandırılmıştır. Yine hırsızlığa teşebbüs suçu da cezasız bırakılmamıştır. Hırsızlığa teşebbüsten de bir kişiye 3 yıl ve bir kişiye de 5 yıl ceza verilmiştir¹⁷.

d. Gasb: Güç kullanılarak başkasına ait bir mala zorla el koymak anlamına gelen gasb¹⁸ suçunu işleyen 25 suçluya 3-15 yıl arasında değişen müddetlerle kürek cezası verilmiştir.

e. Tecavüz: Bu suç listede "izâle-i bîkr", "cebren fi'l-i şenî" ve kadın kaldırma şeklinde geçmektedir. Mağdurun evlenmemiş genç kız olması durumunda "izâle-i bîkr", evli veya dul olması durumunda ise "fi'l-i şenî" tabiri kullanılmıştır. Yine bu suçta maruz kalan kişinin erkek olması durumu da "fi'l-i şenî" olarak ifade edilmiştir. Bu dönemde meydana gelen tecavüz olaylarının 8'i "izâle-i bîkr", 4'ü "fi'l-i şenî" ve 1'i de erkeğe "fi'l-i şenî" şeklinde gerçekleşmiştir. Bu suçtan 27 kişi mahkûm edilmiştir. 20 kişi 3'er yıl, 6 kişi 4'er yıl ve 1 kişi de 5 yıl kürek cezasına çarptırılmıştır¹⁹.

¹⁷ BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 2, s.1, Lef 1, s. 1-6.

¹⁸ Ahmet Caner Çatal- İsa Kalaycı, "Kosova Vilayeti'nde Meydana Gelen Adli Olaylar (1876-1880)", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XI/25 (2014), 116.

¹⁹ BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 2, s. 1, Lef 1, s. 1-6.

f. Eşkıyalık: Bu dönemde yürürlükte olan Osmanlı Ceza Kanunnamesinde silahlı olarak dağlarda ve kırlarda dolaşarak yolcuları soymak diye tanımlanan eşkıyalık suçu²⁰, elimizdeki belgede “şaki” şeklinde ifade edilmiştir. Bu suçu işleyen 15 kişi 3-15 yıl arasında değişen müddetlerle küreğe mahkûm edilmişlerdir.

g. Kalpazanlık: Sahte para basmak anlamına gelen kalpazanlıktan iki kişiye 5'er ve yine iki kişiye 10'ar yıl kürek cezası verilmiştir.

h. Hileli İflas: Hileli iflastan üç kişi üçer yıl küreğe mahkûm olmuştur.

i. Yaralama: “Cerh” olarak tabir edilen bu suçtan dolayı üç kişi 5-13 buçuk yıl arasında değişen müddetlerle küreğe mahkûm edilmişlerdir.

j. Orman Yakmak (Orman İhrâkı): Bu suçtan bir kişi 15 yıl kürek cezası almıştır.

k. Yataklık (Yatak): Bir kişi yataklıktan 3 sene kürek cezasına çarptırılmıştır.

l. Hane Basma: Hane basmaktan bir kişiye 5 yıl kürek cezası verilmiştir²¹.

2. Mahkeme Aşamasına Gelmiş Olanlar

Bu başlıkta henüz mahkemesi tamamlanmamış zanlılar ve karıştıkları suçlarla ilgili bilgilere yer verilecektir. Bu kısımdaki zanlıların bazılarının sorgulamaları yapılmış, bazılarının ithamnameleri hazırlanmış, bazılarının ise mahkemelerine yeni başlanmıştı. Bunlar zanlı ve müttehem konumundaydı. Yani kesin olarak üzerlerine atılı suçu işledikleri mahkemeleri sonunda belli olacak, ya beraat edecekler ya da mahkûm edileceklerdi.

Aydın Vilayeti'nde 1876-80 yılları arasında suça karıştıkları iddia olunan zanlı sayısı 1.175'tir. Bunun 15'i kadın olmak üzere 1.037'si Müslüman, 1'i kadın olmak üzere 131'i Hıristiyan ve 3'ü Yahudi'dir. Yine 2 kişi İran, birer kişi de Yunan ve Rus uyrukludur. Bunlarla ilgili detaylar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir²².

²⁰ Said Nuri Akgündüz, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku Uygulaması*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Celal Yeniçeri, İstanbul 2010, s. 160.

²¹ BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 2, s.1, Lef 1, s. 1-6.

²² BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 2, s.2-3, Lef 1, s. 3-17.

AYDIN VİLAYETİ'NDE MEYDANA GELEN ADLÎ VAKALAR

Suç	Vaka Sayısı	Zanlı ve Müttehemler								Zanlı Top.
		Müslüman		Hır.		Ya	Y	R	i	
		E	K	E	K	E	E	E	E	
Adam Öldürme	316	353	8	43	-	2	-	-	-	406
Eşkıyalık ve Yol Kesme ²³	140	276	-	9	-	1	-	-	1	287
Hırsızlık	97	121	2	38	-	-	1	-	-	162
Tecavüz ²⁴	63 ²⁵	102+1 ²⁶	-	7	-	-	-	-	-	109
Tecavüz (Erkeğe) ²⁷	6	8	-	1	-	-	-	-	-	9
Gasp	44	83 +4 ²⁸ +1 ²⁹	-	3	-	-	-	-	-	86
Yaralama	29	25+1 ³⁰ +2 ³¹ +1 ³² +2 ³³	1	5	-	1	-	-	-	32
Hane Basma	8	15+5 ³⁴	-	-	-	-	-	-	1	16
Yataklık ³⁵	10	6	1	3	1	-	-	-	-	11
Teşhir-i Silah	2	-	-	5	-	-	-	1	-	6
Dağa Adam Kaldırma ³⁶	1	-	-	6	-	-	-	-	-	6
Katl Kastında Bulunma	6	5	-	1	-	-	-	-	-	6

²³ “Kat’-ı tarîk, şakî, eşkıyâ, kuttâ’-ı tarîk, eşkıyâ maddesi” gibi tabirlerle ifade edilen suçları içermektedir.

²⁴ “Hetk-i ırz, ırza geçme, cebren fi’l-i şeni’, izâle-i bîkr, kadın kaldırma” gibi tabirlerle ifade edilen suçları kapsamaktadır.

²⁵ Mağdurlardan biri 70 yaşında yaşlı dul bir kadındır. İki kişinin tecavüzüne maruz kalmıştır (BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 1, s. 11).

²⁶ Bu bir kişi, bir adamı öldürmüş ve öldürdüğü adamın karısına tecavüz etmiştir. Yukarıda adam öldürme sütununda suçlu sayısına eklendiğinden hesaplarda karışıklık ve yanlışlık olmaması için burada +1 şeklinde belirtilmiştir.

²⁷ “Bakkal Dimitri, çırağı Dimitri’ye fi’l-i şeni’” etmiştir (BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 1, s. 10). Buradaki çırak herhalde çocuk yaşta olmalıdır.

²⁸ Bu dört kişi hem adam öldürme hem de gasp suçu işlemiştir. Yukarıda adam öldürme sütununda suçlu sayısına eklendiğinden hesaplarda karışıklık ve yanlışlık olmaması için burada +4 şeklinde belirtilmiştir.

²⁹ Bu bir kişi, bir adamı gasp ve karısına tecavüz etmiştir.

³⁰ Bu bir kişi hem hırsızlık hem de yaralama suçu işlemiştir.

³¹ Bu iki kişi hem gasp hem de yaralama suçu işlemiştir.

³² Bu bir kişi, 1 kişiyi öldürmüş ve 1 kişiyi de yaralamıştır.

³³ Bu iki kişi, bir adamı yaralamış ve karısına tecavüz etmiştir.

³⁴ Bu beş kişi, hem hane basma hem darp hem de gasp suçunu işlemişlerdir.

³⁵ “İhfâ-yı cinâyet erbâbi, kuttâ’-ı tarîk yatağı, yatak, sârik yatağı, eşkıyâ yatağı” gibi ifadelerle belirtilen suçları içermektedir.

³⁶ Aşar Mültezimi Mustafa Efendi’yi dağa kaldırmışlardır (BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 1, s. 14).

ADEM KORKMAZ

Suç	Vaka Sayısı	Zanlı ve Müttehemler								
		Müslüman		Hır.		Ya	Y	R	i	Zanlı Top.
		E	K	E	K	E	E	E	E	
Sahtekarlık ³⁷	5	5	-	-	-	-	-	-	-	5
Kalpazan	3	-	-	5	-	-	-	-	-	5
“Soygun Maddesi”	2	4	-	-	-	-	-	-	-	4
Adam Öl. Yardım	4	3	-	1	-	-	-	-	-	4
Orman Yakma	4	4	-	-	-	-	-	-	-	4
Harman Yakma	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1
“İhrak (yakma) Maddesi”	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Hane Kundaklama	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Darb	4	1+1 ³⁸ +5 ³⁹	2	-	-	-	-	-	-	3
Posta Gasbı	1	2	-	-	-	-	-	-	-	2
“Serseri”	2	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Rüşvet	2	2	-	-	-	-	-	-	-	2
“Suikasd”	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Firârî Mahkûm ⁴⁰	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Kayıp ⁴¹	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Barut Kaçırma	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1
“etdiği” ⁴²	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1
TOPLAM	757	1.021	15	130	1	4	1	1	2	1.175
Hır.=Hıristiyan; Ya.=Yahudi; Y.=Yunan; R=Rus; İ.=İranlı; E=Erkek; K=Kadın.										

³⁷ “Mühür taklitçiliği” ve “sahte hüccet yazma” gibi sahtekarlıkları kapsamaktadır.

³⁸ Bu bir kişi, bir adamı darb etmiş ve kızına tecavüz etmiştir.

³⁹ Bu beş kişi, hem hane basma hem darp hem de gasp suçunu işlemişlerdir.

⁴⁰ Mahkumken Akka Kalesi’nden firar etmiştir (BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 1, s. 10).

⁴¹ “Petani’nin keyfiyet-i gaybûbetinden” (BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 1, s. 7).

⁴² Zanlının adı (Kolcu Bayram) yazıldıktan sonra işlediği suç kısmında sadece “etdiği” yazılmış, suçun ne olduğu belirtilmemiştir (BOA, Y.PRK.UM, 3/32, Lef 1, s. 8). Muhtemelen katibin hatasıdır.

Sonuç

Aydın Vilayeti'nde 1876-1880 yılları arasında meydana gelen 916 adlî vakayla ilişkili olarak 1.400 kişi yakalanmıştır. Bunlardan 225'inin mahkemesi tamamlanmış, 1.175 kişinin ise işlemleri mahkeme aşamasına getirilmişti. Genel toplama bakıldığında mahkûm ve zanlılardan 16'sı kadın olmak üzere 1.188'i Müslüman, 1'i kadın olmak üzere 201'i Hıristiyan ve 5'i Yahudidir. İkişer kişi İran ve Yunan, birer kişi de İtalyan ve Rus uyrukludur.

Mahkemesi tamamlanmış ve devam etmekte olan adlî olayların tamamının dağılımına bakıldığında 386 olayla adam öldürme suçu ilk sırada gelmektedir. Bu suçtan 480 kişi hakkında işlem yapılmıştır. Bunlardan 9'u kadındır. Kadınlar genellikle "darben" bu suçu işlemişlerdir. İkinci sırayı eşkıyalık ve yol kesme almaktadır. Bu suçla ilgili olarak 292 kişi yakalanmıştır. Hırsızlık da en çok işlenen suçlar arasındadır. Hırsızlık, hırsızlık şebekesi ve hırsızlığa teşebbüs gibi suçlardan dolayı 214 kişi derdest edilmiştir. Bu dönemde 7'si erkek olmak üzere 82 kişi tecavüze maruz kalmıştır. Bu suçta karışanların sayısı ise 146'dır. 111 kişi gasp suçu işlemiştir. Kayda geçen yaralama vakası 33'tür. Bu suçu işleyenlerin sayısı ise 41'dir. Yaralama olayları genellikle "cerh", bazen "ta'tîl-i uzvu mûcib cerh", bazen de "göz çıkarma", "diş çıkarma" ve "parmakların ta'tîli" gibi tabirlerle belirtilmiştir. Yine bu dönemde "ihfâ-yı cinâyet erbâbı", "kuttâ'-ı tarîk yatağı", "yatak", "sârik yatağı", "eşkîya yatağı" gibi tabirlerle ifade edilen yataklık, adam öldürmeye yardım, kalpazanlık, sahtekarlık, adam kaldırma, hane basma, darb ve orman-harman yakmak gibi suçların da işlendiği görülmektedir.

Mahkemesi tamamlanan davalardan yola çıkılarak hangi suçta ne kadar ceza verildiği de tespit edilebilmektedir. Bu kapsamda adam öldürme suçunu işleyenler idama ve 3 yıl 9 ay ile 15 yıl arasında değişen müddetlerle küreğe mahkûm edilmişlerdir. Adam öldürmeye yardım etmek 3-8, hırsızlık 3-10, gasp 3-15, tecavüz 3-5, eşkıyalık 3-15, kalpazanlık 5-10 ve yaralama 5-13,5 yıl arasında değişen müddetlerle kürek cezasıyla cezalandırılmıştır. Hileli iflasa 3, orman yakmaya 15, yataklığa 3 ve hane basmaya da 5 sene kürek cezası verilmiştir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

İrade Dahiliye (İ.DH).

Yıldız Esas Evrakı (Y.EE).

Yıldız Perakende Evrakı Umumi (Y.PRK.UM).

Yayınlar

Akgündüz, Said Nuri, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukuku Uygulaması*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Celal Yeniçeri, İstanbul 2010.

Avcı, Mustafa, “Osmanlı Uygulamasında İnfazı Özellik Gösteren Hapis Türleri: Kalebentlik, Kürek ve Prangabentlik”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, I/1 (2002), <http://dergipark.gov.tr/esosder/issue/6115/82065>.

Çatal, Ahmet Caner - İsa Kalaycı, “Kosova Vilayeti’nde Meydana Gelen Adli Olaylar (1876-1880)”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XI/25 (2014), s. 111-121.

Eren, A. Cevad, “Tanzimat”, *İA*, XI, s. 709-765.

Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

Kenanoğlu, M. Macit, “Nizâmiye Mahkemeleri”, *DİA*, XXXIII, s. 185-188.

Öztop, Fatih, “Suç Cetvellerine Göre Osmanlı Devletinde “Adam Öldürme” Suçu: Aydın Vilayeti Örneği (1908-1916)”, *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi (TİDSAD)*, sayı 3 (Haziran 2015), s. 75-85.

Öztop, Fatih, *II. Meşrutiyet Döneminde Aydın Vilayetinde Sosyal Yapı ve Adli Vaziyet (1908-1916)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Dursun Gök, Konya 2014.

Salnâme-i Vilâyet-i Aydın, Sene 1298, Def’a 3.

Yetkin, Aydın, “Osmanlı Devleti’nde Hukuk Devletinin Gelişim Süreci”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, VI/24 (Kış 2013), s. 380-413. (http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt6/cilt6sayi24_pdf/yetkin_aydin.pdf)